

Misli ob knjigi Vojana Rusa

JANKO PLETERSKI

Knjiga esejev in zapisov univ. prof. dr. Vojana Rusa "Žive vrednote antifašizma" je namenjena premisleku o kontinuiteti naprednih prizadevanj modernega človeštva, premisleku, ki je nujen v trenutku, ko se na novem prelomu zgodovine odpira vprašanje, kaj in kateri so dosežki minule dobe, ki jih je treba spoznati kot trajno vrednoto in jih vložiti tudi v prihodnost, če se naj zmote in zlo ne ponovijo.

Uspešni zgodovinski spopad s fašizmom, in to na vseh ravneh in območjih človekovega obstoja, ne le v vojni sredi stoletja, je dejansko tisti temelj, ki je omogočil včeraj in ki njegove žive vrednote omogočajo danes, da človek lahko premišluje o prihodnosti z upanjem.

Pol stoletja, ki je minilo po koncu druge svetovne vojne, je nabito s tolikšno količino protislovij v razvoju vseh dežel, da je dosežek antifašizma kot tiste realne podlage, brez katere ne bi bilo današnjega svobodnejšega sveta, potreben nove identifikacije, takorekoč novega odkritja.

Profesor Vojan Rus sodi v vrsto najbolje kvalificiranih sodobnikov, živih členov svetovnega intelekta, znanstveno in etično upravičenih, da se lotijo takšnega premisleka z dobro možnostjo doseči rezultat, ki bo univerzalno pomemben. Ni le priznan učenjak, ki lastno znanje zida skozi dolga desetletja raziskovalnega iskanja in primerjanja v času in prostoru, filozof, je izviren mislec in ustvarjalec, družboslovec, ki uporablja in združuje metode različnih disciplin od ekonomije, politologije, sociologije, zgodovine do teorije mednarodnih odnosov. Je mednarodno priznan.

Profesor Vojan Rus je tudi aktiven v razmerju do neposrednega okolja človekove eksistence. Ta aktivnost je njegovo življenje, to življenje je izkušnja, ki jo je sposoben tematizirati in znanstveno izraziti.

In kar je posebno pomembno tudi za značaj in aktualnost knjige, to je izkušnja Slovence, izkušnja tiste humanitarnosti, ki je omogočena skozi obstoj malega naroda, ki mu je prizadevanje za svobodo življenja med drugimi narodi in skupaj z njimi, način navzočnosti in način participacije v modernem svetu.

Način, kako Vojan Rus opravi samorefleksijo slovenskega naroda, dejanje, brez katerega danes ne more obstajati noben narod v skupnosti, če je še tako močan in ugleden, je lahko odkritje za misleče ljudi v Evropi, da ne govorimo posebej o tistih, ki žive v slovenski soseščini. Tu ne gre le za odkrivanje nečesa malega, zanimivega zato, ker je še malo znano. Gre za ugotavljanje neke splošne zakonitosti, ki je sama po sebi ena živih vrednot antifašizma, da je namreč obstoj tudi malih narodov življenjsko nujen za stabilnost širših civilizacijskih skupnosti in da je to obenem dragocen dejavnik ustvarjanja humanitete v odnosih znotraj njih, v prvi vrsti gotovo evropske.

Pozitivnost zgodovinskega pojava antifašizma je tisti prvi pogoj ki danes soustvarja možnost pozitivne skupne eksistence Evrope, celo sveta. V njem so se na dejaven način združile in potrdile ideje človekove svobode in pravice, v končnem rezultatu celo bolj poglobljeno kot pred dvema stoletjema. In ena med njimi je potrdila, da je za krepitev povezav in odnosov med narodi (državami) treba še naprej storiti kar največ, a vedno z njimi, ne nad njimi.

Za bralca v Avstriji pa bo najbrž posebej zanimivo to, da je bil profesor Vojan Rus med drugo svetovno vojno dalj časa partizan na Koroškem, povezan z avstrijskimi antifašisti.